

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗІНА

Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
з дисципліни «Символіка країн та народів світу»

рівень вищої освіти : другий (магістерський)

галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

освітні програми : «Міжнародні відносини та регіональні студії: європеїстика» / «Міжнародні відносини та регіональні студії: сходознавство»

спеціалізація

вид дисципліни : вибіркова

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Укладач:

Лиман Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор кафедри туристичного бізнесу та країнознавства ХНУ імені В. Н. Каразіна.

2. Навчальний контент:

Розділ 1. Вступ. Теоретичні основи вивчення символів.

Тема 1. Вступ. Причини виникнення символів та їх класифікація

Значення символіки в історії людства. Символіка в історії людства. Причини виникнення символів. Графічна і психологічна характеристика символізму. Визначення символу. Сутність символу в трактуваннях Г.Ф. Крейцера, Дж. Трессідера, А. Вольфштага, М. Сон'є, П. Флоренського, Р. Женона, А.К. Кумарасвами. Розходження між символом і знаком. Символ і алегорія. Аналіз символу. Співвідношення символізму й історичності. Структура курсу: його теоретична і практична частини. Необхідність проблемного підходу. Взаємозв'язок спецкурсу із суспільними науками (психологія, філософія, естетика, історія релігій), історичними дисциплінами (історія міжнародних відносин, історія стародавнього світу, історія середніх віків, нова історія, сучасна історія, історія України, історія Росії), спеціальними історичними дисциплінами (геральдика), предметами туризмологічного циклу. Основна література за курсом. Енциклопедії і словники символів, знаків, емблем. Праці з історії матеріальної і духовної культури, побуту, менталітету. Праці з історії релігій і міфів

Тема 2. Символіка культових, військово-політичних та побутових жестів. Жести та дипломатичний протокол

Важливість вивчення мови жестів для туристів. Символічне значення релігійних обрядів. Оранта. Культові жести в християнстві. Хресне знамення: його походження, історія, різновиди в православ'ї та католицизмі. Двоперстя. Триперстя. Культові жести в ісламі: вуду, такбір, суджуд тощо. Культові жести в буддизмі й індуїзмі. Мудри. Військові вітання. Походження, історія й види віддання честі. Римський салют та його використання в клятві вірності прапору США, італійськими фашистами, німецькими нацистами. Інтернаціональне робоче вітання «Рот Фронт». Значення вивчення побутових жестів. Можливі помилки в розумінні побутових жестів іноземцями. Своєрідність тлумачення жестів в різних країнах світу. Жести привітання. Походження і регіональна специфіка рукостискання. Жести схвалення, подяки, задоволення. Походження, історія і значення аплодисментів. Жести вибачення. Жести твердження і заперечення. Основні жести пальцями (О.К., victory, дуля тощо). Специфіка розуміння жестів пальцями в різних країнах. Жести образи і звинувачення. Жести попередження і небезпеки. Жести та дипломатичний протокол.

Тема 3. Графічно-геометричні символи

Хрест, як символ охорони, з'єднання протилежностей, взаємодії двох світів, чотирьох стихій і сторін світла тощо. Різновиди хрестів (Анх, Тау, Св. Петра, Андріївський, Латинський, Водана, Костянтина, Коптський, Грецький, Російський, Патріарший, Контурний, Кельтський, Ієрусалимський, Мальтійський, Тевтонський тощо). Історія свастики та її різновиди. Зірки як символи надії, провідності, світла, чесноти тощо. Зірки в атрибутиці стародавніх божеств. Трипромінна і чотирипромінна зірки. Полівалентність пентаграми і гексаграми. Конструктивний і деструктивний цикли пентаграми з погляду давньокитайської філософії. Символізм багатокутників. Трикутник і різний характер його символіки в залежності від накреслення. Квадрат, як стародавній знак землі, матеріального світу, чотирьох стихій і сторін світла. Зміна значення квадрата при розташуванні хреста під ним чи над ним. Сферичні символи. Коло як знак абсолюту, досконалості, «сонячного диску». Індійська чакра. Тріскеле у народів Азії і Європи. Трікветра у ранньому християнстві й у язичницькій Скандинавії. Ін-Янь – китайський символ подвійності світу і Великого переділу. Монгольська сойомбо. Мандала і правила її прочитання. Півмісяць у давньосхідних релігіях, раннім християнстві й ісламі. Іудейська менора. Кадуцей як міфологічний жезл і елемент геральдики. Використання графічно-геометричної символіки в міжнародних відносинах й в індустрії туризму.

Тема 4. Символіка знарядь праці та предметів побуту

Знаряддя праці, як найдавніші символи людства. Чоловічі і жіночі ознаки в символіці прямих і вигнутих знарядь праці. Коса, як символ жнив і смерті. Зв'язок символіки коси і серпа. Серп, як знак знищення, селянської праці і достатку. Серп у міфах про Гею й Урана і в емблематиці пролетарської держави. Молот як символ моці, активності, творчо-руйнівних сил. Молот Тора Мьелльнір. Молот Гефеста. Молот Дайкоку. Карл Мартелл. Молот у масонстві й комуністичній атрибутиці. Веретено, як жіночий символ. Веретено – атрибут Кірки, Іштар, Атаргатіс, Великої Богині-матері хетів і сирійців. Загальна характеристика символіки предметів побуту. Причини живучості повір'їв навколо побутових предметів. Релігійний і побутова символіка свічі. Полівалентність дзеркала. Дзеркала в повір'ях, прикметах, гаданнях, міфологічних традиціях. Легенда про Жовтого імператора і світ дзеркал. Символіка Чаші. Чаша Грааля. Символіка піскових, сонячних, механічних годинників. Стіл як головний символічний вид меблів. Символіка помела Полівалентність символіки ключів. Ключі в іконографії, релігійних віруваннях, військовому церемоніалі і в побутовій свідомості.

Тема 5. Символіка зброї

Загальна характеристика символіки зброї. Зв'язок символіки зброї з героєм і ворогом, якого він повинен знищити. Соціальний аспект і соціальна атрибутика зброї. Спис як символ війни і зброя людини земного призначення. Міфологічні списи Зевса, Афіни, Ахілла, Телефа. Священний символізм спису Лонгіна. Загальна символіка меча, її пізня поява. Форма леза меча і її значення в символіці. Мечі і церемоніал: релігійний, соціальний, естетичний фактор. Міфологічні мечі Сусаноо, Хрисагора, Бальмунга, Роланда та ін. Сокира як символ влади, світла та війни. Двостороння сокира. Символіка лікторського пучка (фасції), як різновиду сокири. Фасції в емблематиці фашизму. Символіка палиці (булави). Палиця як зброя й атрибут влади. Палиця у «Рамаяні». Палиця і воюючі священики в середні віки. Полівалентність тризубу. Атрибутика трезуба як символу Нептуна, Аїда, Маноннаа, Гекаты. Божественна і сатанинська інтерпретації тризубу. Тризуб як бойова зброя і символ гладіаторів. Тризуб в українській символіці. Лук і стріли в символіці війни, полювання, високих почуттів тощо. Амур, Купідон, Індра. Символіка лучників і вільних стрільців. Походження знака «V». Лук і стріли в геральдиці і політичній емблематиці. Загальна характеристика оборонного спорядження в символізмі: зброя, шоломи, щити. Соціальний аспект оборонного спорядження. Його національно-регіональні відмінності. Елементи оборонного спорядження в геральдиці і політичній емблематиці. Розвиток символіки шолома від стародавності до наших днів. Шолом у міфології. Чарівний шолом Аїда, крилатий шолом Гермеса, бойовий шолом Афіни, шолом Карла Бургундського. Обладунки в міфології. Аргонавти, Геракл і Кіферонський лев. Обладунки у стародавніх і середньовічних народів. Кольчуги, панцири, лати. Лицарська символіка елементів обладунку. Символіка щита. Щит у міфології. Егіда Зевса. Символіка спартанського щита. Різновиди щита, його соціальна, національна, військова символіка. Щити і геральдика: загальні зауваження. Щити в сучасній емблематиці.

Тема 6. Колірна символіка

Загальна характеристика кольору в символіці. Розходження в тлумаченні значення кольору і його асоціацій у різних культурах світу. Складність визначення колірної символіки і неможливість її універсалізації. Головні кольори: червоний, білий, чорний. Другорядні кольори: синій, жовтий, зелений тощо. Використання окремого кольору в державній та військовій емблематиці. Значення кольору в соціально-політичному, релігійному, космогонічному, моральному символізмі. Колір як символ політичних рухів.

Тема 7. Символіка тварин

Тварини в релігійній традиції, міфології, легендах, колдовських обрядах. Роль символіки тварин у розвитку геральдики і знаменної емблематики. Основні казкові істоти (дракон, сімліціссимус, єдиноріг, кентавр, сфінкс та ін.) Символіка диких тварин. Зв'язок символіки диких тварин з релігійними віруваннями і ритуалами. Образ лева і його символічні різновиди (сфінкс, грифон, химера). Вовк і оборотництво. Слон, тигр, олень, ведмідь, миша. Символіка домашніх тварин. Собака, кішка, осел, козел, бик, свиня, кінь. Загальна характеристика символіки птахів. Птахи в релігійних традиціях, міфології і емблематиці. Гаруда, анка, алконост, майстра, фенікс, сирена. Символіка окремих видів птахів (орел, яструб, сокіл, сова, голуб, ворон, лебідь, ібіс, павич, півень, чапля, чайка). Символіка плазунів. Міфологічні плазуни (змій Кецалькоатль, Нейд, Уроборос, урей, Кекроп, Наг). Символіка окремих видів плазуючих і земноводних (змія, кобра, василіск, жаба). Символіка тварин у сучасній політичній емблематиці.

Тема 8. Символіка дерев і квітів

Дерево як найдавніший символ. Амбівалентність символіки дерева. Дерево в стародавніх міфах і легендах (ашшватха, піппал, дерево богині Нут, Світове дерево в китайській Доліні Світла, Игдрасіль, сад Гесперід, сади Семіраміди). Символіка окремих дерев (пальма, лавр, олива, акація, дуб, береза, верба). Символіка рослин. Дуалізм мандрагори як зцілювальної рослини і “рослини відьом”. Омела в магії, друдських обрядах і німецьких сагах. Будяк у символіці, геральдиці й орденській системі. Загальна характеристика символіки квітів. Квіти в міфах і легендах. Естетичне, енергетичне, церемоніально-ритуальне значення квітів. Характеристика окремих квітів (лотос, троянда, лілія, нарцис, гвоздика, тюльпан, фіалка, мак). Символіка квітів у сучасній політичній емблематиці.

Розділ 2. Історичні та сучасні символи держав і міжнародних організацій

Тема 9. Історичні символи влади

Загальна характеристика символів верховної влади від стародавності до наших днів. Прапори та їхнє походження, військовий і загальнонаціональний характер. Стародавні польові знаки, штандарти, оріфламма, лабарум, короґва. Знаменний церемоніал. Емблеми і герби: загальний огляд. Еволюція гербової символіки. Значення епохи хрестових походів у розвитку геральдики. Загальна характеристика сучасних гербів. Корони і головні убори монархів. Символізм корони. Походження корони. Види корони. Прикраси корон (уреї, промені, зірки, лілії, хрести, дубові листи тощо). Обряд коронації. Трон як атрибут вищої влади. Символізм трону. Трони в міфології й історії. Їхні різновиди. Символіка монархічного одягу, скіпетрів, держави. Сучасні державні інсигнії. Сучасна інаугурація.

Тема 10. Державні та неофіційні символи провідних країн Європи

Особливості формування символіки країн та народів Європи. Державні та неофіційні символи Великої Британії. «Юніон-Джек». Герб Великої Британії як літопис її минулого. Королівська влада. Роза Тюдорів. Червоний двоповерховий автобус. Королівська гвардія. Біг Бен. Шотландські віскі й кілт. Державні та неофіційні символи Франції. Французька революція та поява нових державних символів. Історичне значення кожного з кольорів державного прапора. Флер-де-ліс. Ейфелева вежа. Оріфламма. Лотаринзький хрест. Французька мода. Сир. Галльський півень. Державні та неофіційні символи Італії. Давньоримська спадщина. Палаци і скульптури доби Відродження. Собор Св. Петра. Опера. Венеціанська гондола. Піцца. Державні та неофіційні символи Німеччини. Заборонені символи історичного минулого Німеччини. Рейхстаг. Бранденбурзькі ворота. Автомобілі й автобани. Німецьке пиво й Октоберфест. Державні

та неофіційні символи Іспанії. Історія й географія країни в її гербі й прапорі. Ескоріал. Альгамбра. Севільський собор. Фламенко. Корида. Хамон.

Тема 11. Державні та неофіційні символи провідних країн Америки

Особливості формування символіки країн та народів Америки. Вплив менталітету народів метрополій та місцевих умов на створення офіційних та неофіційних символів. Державні та неофіційні символи США. Прапор та герб США : історія та сучасність. Велика печатка США. Долар як символ. Уолл-Стріт. Голлівуд. Статуя свободи. Баскетбол. Американський футбол. Родо. Гамбургери. Джинси. Державні та неофіційні символи Канади. Зміни у державній символіці Канади. Кленовий лист. Елементи гербів Англії, Шотландії, Ірландії, Франції у державному гербі Канади. Кінна поліція. Хокей. Державні та неофіційні символи Мексики. Коранчо. Кактус. Ель-Піпіла. Сомбреро. Текіла. Державні та неофіційні символи Бразилії. Сузір'я Південний Хрест. Статуя Христа-Спасителя. Стріли Св. Себастьяна. Карнавал в Ріо-де-Жанейро. Футбол. Кава. Тукан. Самба. Державні та неофіційні символи Аргентини. Сонце травня. Пато. Аргентинське танго.

Тема 12. Державні та неофіційні символи провідних країн Близького й Середнього Сходу і Африки

Особливості формування символіки країн та народів Близького й Середнього Сходу і Африки. Значення релігійного чиннику. Державні та неофіційні символи Єгипту. Орел Саладіна. Піраміди. Анх. Скарабей. Урей. Державні та неофіційні символи Саудівської Аравії. Зелений прапор ісламу. Шахада. Кааба. Мечеть Масджід аль-Харам. Мечеть Магомета у Медіні. Фінікова пальма. Нафта. Державні та неофіційні символи Туреччини. Півмісяць із зіркою. Храм Св. Софії. Тюльпан. Туристичні курорти. Державні та неофіційні символи Ірану. Вплив Ісламської революції 1979 р. на формування символіки Ірану. Державні та неофіційні символи Південно-Африканської республіки. Зміна державної символіки після повалення режиму апартеїду. Птиця-секретар. Королівська протія. Спрінбак. Жовте дерево.

Тема 13. Державні та неофіційні символи провідних країн Азії та АТР

Особливості формування символіки країн та народів Азії та АТР. Державні та неофіційні символи КНР. Велика Кітайська стіна. Площа Тяньаньмень. Шовк. Чай. Фарфор. Панда. Державні та неофіційні символи Японії. Сонце. Хризантема. Самурайський меч. Сакура. Фудзіяма. Кімоно. Японські бойові мистецтва. Суші. Танукі. Державні та неофіційні символи Індії. Чакра. Левова капітель з колони Ашоки у Сарнатхі. Джанаганамана. Ганг. Тадж-Махал. Бінді. Манго. Слон. Павич. Лотос. Державні та неофіційні символи В'єтнаму. Пам'ятки Першої та Другої Індокитайських воєн. Трук Лам. Бамбук. Тигр. Тет. Пальмовий капелюх. Тигр. Державні та неофіційні символи Австралії. Зірка Співдружності. Кенгуру. Страус ему. Коала. Озеро Хіллер. Опера-хаус. Золотий Уотл.

Тема 14. Символіка міжнародних організацій

Міжнародні організації у Давнину, Середні віки, Модерновий час та їх символіка. Червоний Хрест. Класифікація міжнародних організацій ХХ-ХХІ ст. Міжурядові (міждержавні) організації. Недержавні організації. Релігійні організації. Процес створення міжнародних організацій у ХХ ст. та їх символіка. Ліга Націй. ООН. Інтерпол. Символіка міжнародних організацій європейських і американських держав. НАТО. ЕС. ОБСЄ. Організація американських держав. НАФТА. МЕРКОСУР. Символіка міжнародних організацій країн Азії та Африки. Африканський союз. Ліга арабських держав. Символіка міжнародних організацій пострадянського простору СНГ. ОДКБ. ШОС, ГУАМ.

Тема 15. Історичні та сучасні державні символи України

Історичні символи України. Символи Давньої Русі. Тризуб. Символіка козацтва та Війська Запорізького. Сучасні державні символи України. Стаття 20 Конституції України, що визначає державні символи України. Державний Прапор, Державний Герб та Державний Гімн. Офіційні символи Президента. Прапор, Знак, Гербова печатка, Булава Президента. Інавгурація. Державні свята. Військова символіка України. Неофіційні символи. Києво-Печерська Лавра. Софія Київська. Хортиця. Вишитий рушник. Вишиванка. Вінок. Писанка. Коровай. Барвінок. Соняшник. Лелека.

Рекомендована література

Методичне забезпечення

Символіка народів світу: Програма та навчально-методичні матеріали до курсу / Укладач: Лиман С. І. Х: ХДАК, 2016. 34 с.

Основна література

1. Бауэр В. Энциклопедия символов / В. Бауэр, И. Дюмоц, С. Головин. – М.: Крон-Пресс, 1995. – 502 с.
2. Бидерман Г. Энциклопедия символов / Г. Бидерман. – М.: Республика, 1996. – 333 с.
3. Брагина Л.И. Символы и знаки реальности в истории: Учеб.пособие / Л.И. Брагина. – М.: Моск. гос. ун-т культуры и искусств, 2003. – 173 с.
4. Державна символіка України: [Навч. посібник для студ. усіх спец.] / В.Ф. Панібудьласка, А.А. Коваленко, А.М. Тугай та ін. – К.: Дрвіра, 2004. – 157 с.
5. Зазыкина Е.В. Политический PR: символы / Е.В. Зазыкина. – М.: ЮрИнфор-Пресс, 2003. – 124 с.
6. Керлот Х. Э. Словарь символов / Х.Э. Керлот. – М.: Refl-book, 1994. – 603 с.
7. Кильюнен К. Государства и флаги: энциклопедия / К. Кильюнен. – 2-е изд., доп. – М.: РОССПЭН, 2008. – 751 с.
8. Рошаль В. М. Символы и знаки от А до Я. М.: АСТ, 2018. 704 с.
9. Символіка в історії та музейництві : прогр. та навч.-метод. матеріали до спецкурсу / Укладач: Лиман С. І. – Х.: ХДАК, 2010. – 24 с.
10. Символы, знаки, эмблемы: Энциклопедия / [Авт. сост.: В.Э. Багдасарян и др.; Под общ.ред. В.А. Телицина]. – М.: Локид-Пресс, 2003. – 495 с.
11. Тресиддер Д. Словарь символов / Д. Тресиддер. – М., 1994.
12. Шейнина Е.Я. Энциклопедия символов. Харьков.: Торсинг, 2003. – 591 с.
12. Энциклопедия символов, знаков и эмблем / [Авт.-сост. В. Андреева и др.]. – М.: Локид; Миф, 2000. – 556 с.

Допоміжна література

1. Арсеньев Ю. В. Геральдика / Ю.В. Арсеньев. – М.: Тип. Снегиревой, 1908. – 298 с.
2. Бутромеев В.П. Символ власти: флаги, гербы, правители, награды, деньги всех стран и времен: иллюстрированный энцикл. справочник / В.П. Бутромеев, В.В. Бутромеев, Н.В. Бутромеева. – М.: БЕЛЫЙ ГОРОД, 2006. – 576 с.
3. Ежов В.В. Мифы древнего Китая / В.В. Ежов. – М.: АСТ: Астрель, 2003. – 495 с.
4. Королевский двор в политической культуре средневековой Европы: Теория; Символика; Церемониал / [Отв. ред. Н.А. Хачатурян]. М.: Наука, 2004. 540 с.

5. Лиман С. И. Во власти символов и расчёта : французская Реформация и Религиозные войны в трудах историков университета Св. Владимира (XIX – начало XX вв.) // Спадок Реформації : до 500-річчя 95 тез Мартіна Лютера та пам'яті Ю.О. Голубкіна (1941-2010). Харків, 2019. С. 107-118.

6. Мэнли П. Холл. Тайные учения всех времён. М.: Махаон, 2018. 960 с.

7. Мифы: Египет, Греция, Китай: Энциклопедический справочник. – Минск: Харвест: М.: АСТ, 2000. – 335 с.

8. Мифы и легенды народов мира: В 2 т. – Ростов н/Д.: Феникс, 2003. – 316 с.

9. Нечай А.М. Греческий миф / А.М. Нечай. Днепропетровск: Лира, 2008. 430 с.

10. Похлёбкин В. В. Словарь международной символики и эмблематики / В. В. Похлёбкин. М.: Международные отношения, 2001. 559 с.

11. Разумовская Е. А. Знаки и символы / Е. А. Разумовская . М.: Рипол-классик, 2012. 256 с.

12. Скотт Д. Крест Христа: С пособием по изучению / Д. Скотт. – Черкассы: Смирна, 2003. 575 с.

13. Флори Ж. Идеология меча. Предистория рыцарства /Ж. Флори. – СПб.: Алетейя, 1999. – 312 с.

14. Хрестоматия по истории культуры / [Отв. ред. А.В. Мисюн]. – Одесса: Негоциант, 2007. – Ч. 3. Культура Возрождения. – 327 с.

15. Beer R. The Handbook of Tibetan Buddhist Symbols / R. Beer. Boston: Serindia Publications, 2003. 248 p.

16. Facos M. Symbolist Art in Context. / M. Facos,. London: Routledge, 2011. 280 p.

17. Kieschnick, J. The Impact of Buddhism on Chinese Material Culture. Princeton: Princeton University Press. 2020.360 p.

18. Guénon R. Symbols of Sacred Science / R. Guénon. Sophia Perennis, 2004. 476 p.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Гербы стран мира. [Электронный ресурс]. – http://ostranah.ru/_lists/emblems.php

2. Символы стран мира. [Электронный ресурс] – <http://www.portalostranah.ru/page.php?id=page6>

3. Флаги стран мира: [описание, история и символика флагов \[Электронный ресурс\] – www.dorogavrim.ru > articles > flagi_stran_mira](http://www.dorogavrim.ru/articles/flagi_stran_mira)

4. Heraldry of the World [Электронный ресурс] – http://heraldry-wiki.com/heraldrywiki/index.php?title=Heraldry_of_the_world

5. Jenner H. Christian Symbolism. 2004. Kessinger Publishing. [Електронний ресурс] – <https://archive.org/details/christiansymbol00jenngoog>

2. Плани практичних (семінарських) занять, самостійної роботи

Семінарське заняття 1. Вступ. Причини виникнення символів та їх класифікація

План семінару / Питання для обговорення

1. Мета та завдання курсу. Визначення символу.
2. Причини виникнення символів. Значення символіки в історії людства.

3. Розходження між символом і знаком. Символ і алегорія.

Семінарське заняття 2. Символіка культових, військово-політичних та побутових жестів. Жести та дипломатичний протокол

План семінару / Питання для обговорення

1. Культові жести в християнстві.
2. Культові жести в ісламі, буддизмі й індуїзмі.
3. Військові вітання. Віддання честі
4. Римський салют. Інтернаціональне робоче вітання «Рот Фронт».
5. Жести привітання та вибачення.
6. Жести схвалення, подяки, задоволення.
7. Жести твердження й заперечення.
8. Жести попередження і небезпеки Жести та дипломатичний протокол

Семінарське заняття 3 (4). Символіка знарядь праці та предметів побуту

План семінару / Питання для обговорення

1. Символіка коси, серпу, молоту.
2. Символіка веретена, помела, вірьовки.
3. Символіка свічі та дзеркала.
4. Символіка столу та чаші.
5. Символіка часів та ключів.

Семінарське заняття 4 (8). Символіка дерев і квітів

План семінару / Питання для обговорення

1. Дерево в стародавніх міфах і легендах.
2. Символіка дубу, пальми, лавра.
3. Символіка оливи, акації, берези, верби, ялинки.
4. Символіка рослин (мандрагора, омела, будяк).
5. Символіка лотосу, троянди, тюльпана.
6. Символіка квітів у сучасній політичній емблематиці.

Семінарське заняття 5 (12). Державні та неофіційні символи провідних країн Близького й Середнього Сходу і Африки

План семінару / Питання для обговорення

1. Особливості формування символіки країн та народів Близького й Середнього Сходу і Африки. Значення релігійного чиннику.
2. Державні та неофіційні символи Єгипту.
3. Державні та неофіційні символи Саудівської Аравії.
4. Державні та неофіційні символи Туреччини.
5. Державні та неофіційні символи Ірану.
6. Державні та неофіційні символи Південно-Африканської республіки.

Семінарське заняття 6 (13). Державні та неофіційні символи провідних країн Азії та АТР

План семінару / Питання для обговорення

1. Особливості формування символіки країн та народів Азії та АТР.
2. Державні та неофіційні символи Китаю.
3. Державні та неофіційні символи Японії.
4. Державні та неофіційні символи Індії.
5. Державні та неофіційні символи В'єтнаму.
6. Державні та неофіційні символи Австралії.

Семінарське заняття 7 (15). Історичні та сучасні державні символи України

План семінару / Питання для обговорення

1. Історичні символи України.
2. Сучасні державні символи України.
3. Військова символіка України.
4. Неофіційні символи України.

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи
1	Вступ. Причини виникнення символів та їх класифікація Порівняти висловлювання відомих людей про символи і знаках, їх ролі в історії людства і житті окремих людей
2	Символіка культових, військово-політичних та побутових жестів. Жести та дипломатичний протокол Розширити лекційний матеріал інформацією про жести, заборонені дипломатичним протоколом у мусульманських країнах Північної Африки
3	Графічно-геометричні символи Критично проаналізувати дискусійні питання щодо різновидів свастики
4	Символіка знарядь праці та предметів побуту Дослідити за письмовими джерелами використання символіки знарядь праці у масонстві
5	Символіка зброї Проаналізувати, якою мірою символіка давньої та середньовічної зброї використовується у військовій символіці провідних сучасних країн.
6	Колірна символіка Розширити лекційний матеріал інформацією про використання колірної символіки у світових релігіях.
7	Символіка тварин Лекційний матеріал доповнити інформацією про використання символіки тварин забороненими екстремістськими організаціями
8.	Символіка дерев і квітів Детально вивчити використання королівської лілії Франції у символіці сучасних великих французьких міст та провідних французьких регіонів
9	Історичні символи влади Проаналізувати символізм коронації та порівняти особливості коронації у

	Середні віки й Модерновий час та в сучасних монархічних державах.
10	Державні та неофіційні символи провідних країн Європи Лекційний матеріал доповнити більш детальним вивченням змін державної символіки, що відбулися після революцій 1989-1990 рр. у країнах ЦСЄ.
11	Державні та неофіційні символи провідних країн Америки Проаналізувати наявність у державній символіці країн Америки в знаків та символів доколумбової доби.
12	Державні та неофіційні символи провідних країн Близького й Середнього Сходу і Африки Проаналізувати, якою мірою релігійний чинник вплинув на формування державної символіки країн Близького й Середнього Сходу
13	Державні та неофіційні символи провідних країн Азії та АТР Лекційний матеріал доповнити більш детальним вивченням змін символіки в країнах регіону під час їх комунізації.
14	Символіка міжнародних організацій Проаналізувати дискусії щодо можливості змін у символіці деяких сучасних міжнародних організацій
15	Історичні та сучасні державні символи України Детально дослідити різноманітні проекти створення Великого Герба України

3. Питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти, для контрольних робіт, передбачених навчальним планом, післяатестаційного моніторингу набутих знань і вмінь з навчальної дисципліни

ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

1. В чому полягають головні відмінності між символом та знаком?
2. В яких країнах світу не заборонено використання свастики та чому?
3. Що символізує лілія на королівському гербі та прапорі феодальної Франції?

ЗРАЗОК ТЕСТІВ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

1. У державному прапорі Великої Британії поєднуються головні символи з прапорів:

- A. Англії та Шотландії;
- B. Англії та Уельсу;
- C. Англії, Шотландії, Ірландії;
- D. Англії, Шотландії, Уельсу.

2. Офіційним символом якої впливової політичної партії є слон? :

- A. Республіканської партії США.
- B. Демократичної партії США.
- C. Консервативної партії Великої Британії.
- D. Християнсько-демократичного союзу Німеччини.

Завдання для підсумкового контролю

1. Мета та завдання курсу. Визначення символу.

2. Причини виникнення символів. Значення символіки в історії людства.
3. Розходження між символом і знаком. Символ і алегорія.
4. Культові жести в християнстві.
5. Культові жести в ісламі, буддизмі й індуїзмі.
5. Військові вітання. Віддання честі
6. Римський салют. Інтернаціональне робоче вітання «Рот Фронт».
7. Жести привітання та вибачення.
8. Жести схвалення, подяки, задоволення.
9. Жести твердження й заперечення.
10. Жести попередження і небезпеки Жести та дипломатичний протокол.
11. Загальна символіка хреста.
12. Найдавніші форми хреста: анх, тау, свастика.
13. Хрести перших століть розповсюдження християнства (Св. Петра, Андріївський, Латинський, Якірний, Костянтина, Коптський).
14. Хрести середньовічної та модерної доби (Єрусалимський, Мальтійський, Тевтонський, Георгіївський, Св. Патрика та ін.)
15. Символіка зірок.
16. Символіка багатокутників.
17. Сферичні символи.
18. Соємбо, менора, кадуцей.
19. Символіка коси, серпу, молоту.
20. Символіка веретена, помела, вірьовки.
21. Символіка свічі та дзеркала.
22. Символіка столу та чаші
23. Символіка часів та ключів.
24. Загальна характеристика символіки зброї.
25. Список у символіці.
26. Меч у символіці.
27. Символіка сокири та булави.
28. Символіка тризубу.
29. Символіка кинджалу, луку і стріл.
30. Символіка сучасної зброї.
31. Символіка шолому та обладунків.
32. Символіка щита. Щити і геральдика.
33. Червоний колір.
34. Білий колір.
35. Чорний колір.
36. Синій, блакитний, фіолетовий, рожевий коліри.
37. Зелений, жовтий, помаранчевий, коричневий, сірий коліри.
38. Тварини в релігійній традиції, міфології, легендах, геральдиці.
39. Символіка дракону та сімплиціссімуму.
40. Єдиноріг, кентавр, сфінкс, русалка в символіці.
41. Образ лева та його символічні різновиди.
42. Вовк та ведмідь як символи.
43. Слон та олень як символи.
44. Собака, кішка, кінь як символи.
45. Осел, козел, свиня як символи.
46. Загальна характеристика символіки птахів. Птахи в релігійних традиціях, міфології і емблематиці.
47. Орел в символіці.
48. Сокіл, яструб, сова як символи.
49. Лебідь, півень голуб, як символи.

50. Символіка плазунів та комах.
51. Символіка тварин у сучасній політичній емблематиці.
52. Дерево в стародавніх міфах і легендах.
53. Символіка дубу, пальми, лавра.
54. Символіка оливи, акації, берези, верби, ялинки.
55. Символіка рослин (мандрагора, омела, будяк).
56. Символіка лотосу, троянди, тюльпана.
57. Символіка квітів у сучасній політичній емблематиці.
58. Прапор як державний символ.
59. Герб як державний символ.
60. Корони і головні убори монархів.
61. Символіка монархічного одягу, скіпетрів, держави.
62. Символіка трону.
63. Обряд коронації.
64. Сучасні державні інсигнії. Сучасна інаугурація.
65. Особливості формування символіки країн та народів Європи.
66. Державні та неофіційні символи Великої Британії.
67. Державні та неофіційні символи Франції.
68. Державні та неофіційні символи Італії.
69. Державні та неофіційні символи Німеччини.
70. Державні та неофіційні символи Іспанії.
71. Особливості формування символіки країн та народів Америки. Вплив менталітету народів метрополій та місцевих умов на створення офіційних та неофіційних символів.
72. Державні та неофіційні символи США.
73. Державні та неофіційні символи Канади.
74. Державні та неофіційні символи Мексики.
75. Державні та неофіційні символи Бразилії.
76. Державні та неофіційні символи Аргентини.
77. Особливості формування символіки країн та народів Близького й Середнього Сходу і Африки. Значення релігійного чиннику.
78. Державні та неофіційні символи Єгипту.
79. Державні та неофіційні символи Саудівської Аравії.
80. Державні та неофіційні символи Туреччини.
81. Державні та неофіційні символи Ірану.
82. Державні та неофіційні символи Південно-Африканської республіки.
83. Особливості формування символіки країн та народів Азії та АТР.
84. Державні та неофіційні символи Китаю.
85. Державні та неофіційні символи Японії.
86. Державні та неофіційні символи Індії.
87. Державні та неофіційні символи В'єтнаму.
88. Державні та неофіційні символи Австралії.
89. Міжнародні організації у Давнину, Середні віки, Модерновий час та їх символіка.
90. Процес створення провідних міжнародних організацій у ХХ ст. та їх символіка.
91. Символіка міжнародних організацій Європи та Америки другої половини ХХ – початку ХХІ ст.
92. Символіка міжнародних організацій Азії та Африки другої половини ХХ – початку ХХІ ст.
93. Історичні символи України.
94. Сучасні державні символи України.
95. Військова символіка України.
96. Неофіційні символи України.

4. Завдання семестрових екзаменів

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
 Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Семестр   1

Форма навчання денна

Освітньо-кваліфікаційний рівень: «магістр»

Навчальна дисципліна: «Міжнародно-політичне регіонаознавство»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Причини виникнення символів. Значення символіки в історії людства (13 балів).
2. Спис у символіці (13 балів).
3. Сучасні державні символи України (14 балів)

Затверджено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства
 протокол № 1 від 26 серпня 2021 р.

Завідувач кафедри _____ (А.Ю. Парфіненко)
 підпис

Екзаменатор _____ (С. І. Лиман)
 підпис

За бажанням студент має можливість обрати тестову форму
 екзаменаційного білета (білет містить 20 тестових завдань, студент
 одержує 2 бали за кожну вірну відповідь)

Тест 1. Щитоутримувачами герба Сполученого королівства Великої Британії та
 Північної Ірландії є:

- A. Лев та кінь.
- B. Лев та дракон.
- C. Лев та єдиноріг.
- D. Два леви.

